

розглядаються як всебічний розвиток особистості, то вони описуються через набір компетентностей, що відносяться до різних аспектів діяльності.

Проаналізувавши п'ять різних напрямків (*висновки*) до розуміння змісту професійної компетентності, ми визначаємо, що всі вони взаємопов'язані у різних аспектах і не протирічають один одному. Слід зазначити, що такі напрямки як професіографічний, рівневий і результативно-цільовий дають можливість для чіткішого структурування компетентності на компоненти, які піддаються легкій оцінці і перевірці, що в свою чергу полегшує процедури її дослідження і оцінювання. Особистісний і задачний напрямки в силу своєї специфіки структурують компетентність на компоненти, що включають професійно-важливі якості, особистісні характеристики і властивості. Ці компоненти викликають певні труднощі в процедурі їхнього дослідження і об'єктивного оцінювання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Введенский В.Н. Моделирование профессиональной компетентности педагога/ В.Н.Введенский // Педагогика. – 2003. – №10. – С.51-56.
2. Дружилов С.А. Профессиональная компетентность и профессионализм педагога: психологический поход/ С.А.Дружилов // Сибирь. Философия. Образование. – Научно-публицистический альманах: СО РАО, ИПК. – Новокузнецк, 2005 (выпуск 8). – С.26-44.
3. Климов Е.А. Пути в профессионализм (Психологический анализ): учебное пособие/Е.А.Климов. – М.: Московский психолого-социальный институт, Флинта, 2003. – 320 с.
4. Маркова А.К. Психология профессионализма /А.К.Маркова. – М., 1996. – С. 308.
5. Маркова А.К. Психологический анализ профессиональной компетентности учителя/ А.К.Маркова // Педагогика. – 1990. – №8. – С. 82-88.
6. Міщенко І.Б. Дидактичні умови формування психолого-педагогічної компетентності майбутніх викладачів економіки в процесі професійної підготовки: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04/ Міщенко Ірина Борисівна. – К., 2004. – 228 с.
7. Осмоловская И.М. Ключевые компетенции в образовании: их смысл, значение и способы формирования/ И.М.Осмоловская // Директор Школы. – 2006. – №8. – С.64-69.
8. Психология: учебник/ [Аллахвердов В.М., Богданова С.И. и др.]; отв. ред. Крылов А.А. – [2-е изд., перераб. и доп.] – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2005. – 752 с.
9. Слостенин В.А. Профессионализм педагога: акмеологический аспект/ В.А.Слостенин // Педагогическое образование и наука. – 2002. – №4. – С.6-9.
10. Тугушев Р.Х. К вопросу системной психодиагностики психологической компетентности субъектов профессиональной деятельности [Электронный ресурс]/ Р.Х.Тугушев. – режим доступа: http://www.phycheya.ru/lib/st-tug_html.
11. Якунин В.А. педагогическая психология: учеб. пособие/ Европ. Ин-т экспертов/ В.А.Якунин. – С.-Пб.: Изд-во Михайлова В.А.: Изд-во «Полиус», 1998. – 639 с.

УДК 37 (09)

С.С. Попиченко

СПІВЗВУЧНІСТЬ ОБРАЗУ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА-ВИХОВАТЕЛЯ ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ІДЕЯМ В.О.СУХОМЛИНСЬКОГО

Стаття присвячена дослідженню образу сучасного педагога-вихователя дошкільного навчального закладу. В ній простежується відповідність новітніх підходів до вихователя ідеям та гуманістичним ідеалам визначного педагога-мислителя В.О.Сухомлинського.

The article centres on the exploration of the modern pedagogue's image – an educator of the preschool educational establishment. This article casts light on the conformity of new approaches to the educator to ideas and humanist ideals of the outstanding pedagogue V.O.Sychomlunski.

На сучасному етапі розвитку всіх сфер життя суспільства завдання першочергової важливості – оновлення, реформування національної системи освіти, початковою ланкою якої є дошкільна освіта.

Українське дошкілля сьогодні повинне будуватись на засадах гуманізації і демократизації, створювати оптимальні умови для природного входження дитини в культуру нації як складову загальнолюдської культури, формувати національну свідомість, духовність, готовність до навчальної і трудової діяльності, художньо-естетичні смаки.

Вирішення відповідальних завдань дошкільної освіти можливо за умови ефективної педагогічної діяльності фахівців, реалізації їх особистісно-творчого потенціалу, високого рівня загальної культури та психологічної компетенції, педагогічної майстерності та професіоналізму.

Відповідно до Закону України “Про дошкільну освіту” “педагогічний працівник дошкільного навчального закладу – особа з високими моральними якостями, яка має відповідну вищу педагогічну освіту, забезпечує результативність та якість роботи, а також фізичний і психічний стан якої дозволяє виконувати професійні обов’язки” [1: 23].

У зв’язку з означеним актуальною є проблема формування фахівців дошкільної освіти, підвищення рівня їх професіоналізму.

У педагогічній науці існують підходи, які розглядають формування педагога як творця, новатора, майстра своєї справи (Ш.Амонашвілі, Є.Ільїн, І.Зязюн, В.Кан-Калик, С.Лисенкова та ін.). Особливо цінним з цього погляду є творчий доробок відомого педагога-мислителя В.О.Сухомлинського. Для вивчення професійних та особистісних якостей педагогів дошкільного профілю вагоме значення мають праці Л.Артемової, А.Богуш, О.Кононко, В.Кузя та ін. Історико-педагогічний аспект проблеми підготовки кадрів для дошкільної освіти досліджували Л.Батліна, З.Нагачевська, І.Улюкаєва та ін.

Мета нашого дослідження полягає у створенні (словесному описі) образу сучасного педагога-вихователя дошкільного навчального закладу у світлі ідей В.О.Сухомлинського і конкретизується у реалізації наступних завдань:

- 1) визначенні головних елементів, що утворюють образ сучасного педагога-вихователя дошкільного навчального закладу;
- 2) вивченні соціально-психологічних особливостей педагогічного спілкування та взаємин для налагодження оптимальної педагогічної взаємодії, запобігання та конструктивного розв’язання міжособистісних конфліктів;
- 3) з’ясуванні можливостей гуманістичної педагогіки в контексті виховання дошкільників.

У психолого-педагогічній науці під образом розуміють результат психічного відображення чи уявлення будь-якого об’єктивного явища. Процес створення образу активний та цілеспрямований, включає процедури аналізу та синтезу, під час яких виявляються типові та індивідуальні характеристики об’єкту.

Різновид образу, підґрунтям якого є не будь-яке явище, а суб’єкт (людина, колектив, організація), називається іміджем. У перекладі з англійської імідж буквально означає образ. Отже, коли ми говоримо про імідж педагога, ми маємо на увазі той образ, який виник у інших людей – уявлення про нього, тобто думки, судження, оцінки, погляди на суб’єкт. Таким чином, поняття “образ” та “імідж” не тотожні. Імідж, як вже зазначалося, різновид образу.

Визначають внутрішній та зовнішній образ педагога. Внутрішній образ – це багатий внутрішній світ педагога, його внутрішня культура, бачення світу, емоційність, настрої, самовладання, тощо. Зовнішній образ – це форми вияву емоційних ставлень до дійсності, уміння самопрезентуватися, тобто показати свою неповторну особистість, зробити її оригінальною у педагогічній діяльності, створити власний імідж. Важливо, щоб зовнішній образ відповідав внутрішнім установкам, характеру та поглядам педагога.

Головний організатор педагогічного процесу в дошкільному навчальному закладі – вихователь. Від нього значною мірою залежить розвиток особистості і пізнавальних процесів

дошкільників, їхнє здоров'я, підготовленість до навчання в школі. Ми зупинилися на характеристиці образу педагога-вихователя як центральної, ключової особистості у дошкільному навчальному закладі. Яким має бути сучасний педагог-вихователь? Які вимоги ставить суспільство до нього?

В.О.Сухомлинський зазначав, що на процес виховання людської особистості впливає багато чинників, серед яких чільне місце посідає “особа педагога з усіма його духовними багатствами й цінностями, з його мудрістю, знаннями, уміннями, захопленнями, життєвим досвідом, інтелектуальними, естетичними, творчими потребами, інтересами, прагненнями” [5: 147].

З погляду визначного педагога-дослідника виховання людини потребує складної, цілеспрямованої, планомірної і систематичної праці. Професія педагога – особлива і надзвичайно відповідальна: “Ми маємо справу з найскладнішим, неоціненним, найдорожчим, що є в житті, – з людиною. Від нас, від нашого вміння, майстерності, мистецтва, мудрості залежить її життя, здоров'я, розум, характер, воля, громадянське й інтелектуальне обличчя, її місце і роль у житті, її щастя” [5: 5].

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив нам визначити головні елементи, що утворюють образ сучасного педагога-вихователя дошкільного навчального закладу.

Успіх педагогічної діяльності значною мірою забезпечує професіоналізм – висока професійна кваліфікація і компетентність, володіння ефективними професійними вміннями і навичками, алгоритмами і способами успішного розв'язання професійних завдань. Професіоналізм включає професійні знання (знання педагогіки і психології, методик дошкільної освіти); педагогічне мислення – його логічність, системність, гнучкість, оригінальність та креативність, здатність бачити процеси та явища в динаміці й розвитку; педагогічну інтуїцію – швидке прийняття рішення педагогом з передбаченням подальшого розвитку ситуації без повного її аналізу, оскільки розмаїття та неповторність ситуацій, обмеженість у часі потребують швидкого рішення. Як доцільно підкреслює В.О.Сухомлинський: “Учительська професія – це людинознавство, постійне проникнення в складний духовний світ людини, яке ніколи не припиняється” [5: 7].

Професіоналізм педагогів-“дошкільників” полягає й у глибокому усвідомленні значення періоду дитинства в житті людини та його самотності, неповторності, несхожості на інші вікові періоди.

Вищою формою професіоналізму вихователя є педагогічна майстерність – комплекс властивостей особистості, який забезпечує високий рівень самоорганізації професійної педагогічної діяльності. Педагогічна майстерність передбачає наявність педагогічних здібностей: конструктивних, проектувальних, організаторських, гностичних, комунікативних. Потрібні також і загальні здібності: педагогічна спостережливість, загальні якості мислення і мовлення. Важливою складовою педагогічної майстерності є педагогічна техніка – вміння керувати своїми поведінкою і діяльністю, взаємодіяти з іншими людьми.

Поступово з примноженням досвіду педагог починає виокремлювати головні ідеї, вдосконалює шляхи їх практичного втілення, навчається передбачати результати своїх дій. Педагогічна діяльність стає справжньою педагогічною творчістю. Педагогічна творчість характеризується новизною – внесенням нового до змісту, форм, методів навчально-виховної роботи. Творчість педагога-вихователя, звичайно, формується у власне практичній діяльності, але дуже важливо педагогу постійно аналізувати свою діяльність, зіставляти її результати з досягненнями психолого-педагогічної науки, критично оцінювати свої успіхи, шукати причини невдач, поєднувати теорію з практикою навчально-виховної роботи. Прояв творчості має прямий зв'язок із креативністю і в мисленні, і в почуттях. У мисленні – це сприйнятливність до нових ідей, чутливість до проблем, гнучкість і оригінальність у розробці нових завдань. У почуттях – це подолання емоційних бар'єрів, здатність володіти своїми емоціями й психологічна проникливість до емоційного світу дітей. Педагогічна творчість нерозривно пов'язана з готовністю і здатністю педагога до впровадження новацій, нововведень, інноваційних процесів.

На думку В.О.Сухомлинського, “однією з найважливіших особливостей творчості педагога є те, що об’єкт його праці – дитина – повсякчас змінюється, завжди новий, сьогодні не той, що вчора” [5: 6].

Педагог-вихователь як фахівець із вищою освітою повинен опанувати як систему професійних знань, умінь і навичок, так і набути високу культуру, стати представником передової частини суспільства – еліти. Висока культура поведінки разом із високим рівнем розвитку інтелекту, тобто освіченістю визначається як інтелігентність. Педагогу дошкільного навчального закладу необхідно знати деякі соціалізовані ціннісні характеристики особистості. Цінності – це те, що має для людини велике значення та відповідає її потребам, ідеалам, особистісному смислу. Загальновизнаними цінностями є віра, надія, любов, індивідуальність, повага до життя та гідності особистості, шанування батьків, турбота про дітей. Вирішального значення набувають чуйність – бажання та готовність прийти на допомогу людині, що потрапила в біду; гуманність – усвідомлення переживання, співчуття, що реалізуються в актах підтримки, надання допомоги; відповідальність – виявляється в почутті обов’язку, у діях, вчинках та ставленні особистості, що відповідає не тільки моральним принципам, а й правовим нормам.

Найважливішою рисою особистості є характер – цілісне утворення, що визначає особливості діяльності та поведінки людини і характеризується стійким ставленням до різноманітних сфер діяльності. Важливою ознакою характеру є воля – здатність свідомо керувати своєю психікою та вчинками; долання перешкод, що виникають на шляху досягнення свідомо поставленої цілі. Вольовими якостями є: цілеспрямованість – уміння підкоряти свої дії поставленим цілям; наполегливість – здатність доводити до кінця прийняті рішення; витримка – уміння контролювати дії, почуття, думки; рішучість – здатність приймати та запроваджувати в життя швидкі і тверді рішення; дисциплінованість – свідоме підпорядкування своєї поведінки загальноприйнятими нормам. В.О.Сухомлинський привертав увагу до важливості вольових якостей у педагогічній діяльності: “Наша праця – це повсякчасна зміна ситуацій, що викликає то посилене збудження, то гальмування. Тому вміння володіти собою, тримати себе в руках – одне з найбільш необхідних умінь, від якого залежать і успіх діяльності педагога, і його здоров’я” [5: 13].

Важливий напрям нашого дослідження – вивчення соціально-психологічних особливостей педагогічного спілкування та взаємин для налагодження оптимальної педагогічної взаємодії, запобігання та конструктивного розв’язання міжособистісних взаємин. Визначний педагог-дослідник зазначає: “Невикорінною духовною потребою будь-якої людини є спілкування з людьми, у спілкуванні з ними вона знаходить радість і повноту життя” [5: 6].

Власне від особливостей педагогічного спілкування залежить оптимізація освітньо-виховного процесу, психологічний клімат у дитячому колективі, максимальна реалізація потенціалу кожної дитини, розкриття її задатків, вияв творчості, формування впевненості у своїх можливостях. Педагогічне спілкування вихователя з дітьми має викликати довіру, співтворчість, симпатію і прихильність, радість від взаємодії: “Як треба дорожити безмежним дитячим довір’ям, яким мудрим, люблячим захисником дитини треба бути вихователеві, щоб між ним і дітьми завжди зберігалась гармонія людських, щирих, доброзичливих стосунків” [5: 285].

Під умінням організувати педагогічне спілкування ми розуміємо здатність вихователя зробити його оптимально комфортним, створити умови внутрішньої безпеки для співрозмовника, допомогти йому розібратися у своїх проблемах і знайти вихід з них, сприяти розкриттю індивідуальності дитини, уміння викликати повагу, довіру у дітей, бути для них авторитетом: “Доброзичливість, розумна доброта – ось що має бути атмосферою життя дитячого колективу, головним тонусом взаємовідносин педагога й дітей. Яке це прекрасне слово й водночас яке це глибоке, складне, багатогранне людське ставлення – доброзичливість. Якщо вона взаємна, – людина відкривається перед людиною всіма глибинами своєї душі” [5: 20].

На сучасному етапі розвитку дошкільної освіти особливо цінною є гуманістична спрямованість вихователя: його інтересів, ціннісних орієнтирів, ідеалів. Гуманізм ми розуміємо як визнання цінності особистості, її права на вільний розвиток, на реалізацію власних можливостей. На любові до дітей як однієї з головних рис педагога-вихователя концентрує нашу увагу В.О.Сухомлинський: “Наша любов до дітей має бути такою, щоб у дитини пробуджувалася чутливість серця до навколишнього світу, до всього, що створює людина, що служить людині, і, звичайно, насамперед до самої людини. Я твердо переконаний, що виховання людського благородства в дитячому серці починається з олюднення його ставлення до людей, одухотворення цього ставлення чистими, піднесеними почуттями поваги до людини і передусім до матері й батька” [5: 164].

Любов до дитини повинна поєднуватися з глибокою вірою в неї, її можливості, її майбутнє: “Наріжний камінь педагогічного покликання – це глибока віра в можливість успішного виховання кожної дитини” [5: 8]; “Оптимізм, віра в людину – невичерпне джерело творчої енергії, нервових сил, здоров’я вихователя й вихованця” [5: 18].

Проведене дослідження дозволило нам зробити висновки:

1. У сучасних умовах розвитку дошкільної освіти пріоритетна увага повинна надаватися формуванню нової генерації педагогічних кадрів, яка здатна до новітніх прогресивних підходів, зможе забезпечити модернізацію освіти, виявлятиме новаторство, творчість.

2. Сьогодення вимагає від педагогічного працівника-вихователя дошкільного навчального закладу високого професіоналізму, педагогічної майстерності, загальної культури, які допоможуть йому самореалізуватись у професії в умовах реформування дошкільної освіти.

3. Вихователь дошкільного навчального закладу повинен усвідомити необхідність зміни тактики спілкування з дитиною, що полягає у переході до спільної діяльності з дорослими, встановленні довірчих стосунків між ними, що забезпечує дитині почуття захищеності, емоційного благополуччя, радощів життя.

4. Сучасні підходи до особистості вихователя дошкільного навчального закладу співзвучні ідеям, гуманістичним ідеалам авторської психолого-педагогічної системи великого українського педагога-мислителя В.О.Сухомлинського.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України “Про дошкільну освіту”. – К.: Редакція журналу “Дошкільне виховання”, 2001. – 56с.
2. Калюжный А.А. Психология формирования имиджа учителя. – М.: Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2004. – 222с.
3. Кононко О.Л. Соціально-емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві): Навч. посіб. для вищ. навч. закладів. – К.: Освіта, 1998. – 255с.
4. Подоляк Л.Г., Юрченко В.І. Психология вищої школи: Навчальний посібник для магістрантів і аспірантів. – К.: ТОВ “Філ-студія”, 2006. – 320с.
5. Сухомлинський В.О. Сто порад учителю. – К.: Рад. шк., 1988. – 304с.

УДК 378

І.М. Раєвська

В.О.СУХОМЛИНСЬКИЙ ПРО ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ФУНКЦІЇ ВЧИТЕЛЯ

На основі аналізу творчої діяльності В.О.Сухомлинського в статті розглянуто формування дослідницької функції педагога як органічну складову його професійної діяльності.